

■ Suomen sovittelufoorumi ry – Finlands forum för medling rf

Suomen sovittelufoorumi ry (SSF) on vuonna 2003 perustettu modernin sovitteluliikkeen suomalainen yhteistoimintajärjestö. Foorumin hallituksen asiantuntijat ja heidän sidosryhmänsä edustavat koko sovittelutyön kenttää. SSF on vapaaehtoinen ja riippumaton kansalaisjärjestö, joka pyrkii osallistumaan ja vaikuttamaan yhteiskunnan kehittämiseen vahvistamalla kansalaisyhteiskuntaa ja parantamalla yhteiskunnan hyvinvointia sovittelun kautta. Sovittelun laajamittainen käyttöönotto yhteiskunnassa tulee muuttamaan koko kulttuurimme riitojen kohtaamisesta konfliktien hallintaan.

Sovittelun määritelmä

Sovittelu on vapaaehtoinen konfliktinhallintamenetelmä, jossa puolueeton ulkopuolinen henkilö, sovittelija, auttaa riidan osapuolia erityisen sovittelumenettelyn avulla löytämään molempia osapuolia tyydyttävän ratkaisun. Sovittelija ei ratkaise osapuolten ongelmaa vaan toimii sovinnon mahdollistajana (fasilitaattorina). Sovittelija ohjaa prosessia, jonka lopputuloksena asianosaiset itse löytävät ratkaisun. Hän ei ole passiivinen vetäytyjä vaan aktiivinen kuuntelija. Sovittelija sallii myös tunteiden käsittelyn, moraalisen pohdinnan ja arvokeskustelun. Sovittelija ei tuomitse, mutta huolehtii kuitenkin siitä, että sopimus on osapuolille kohtuullinen. Sovittelu on tulevaisuuteen suuntautuvaa sosiaalista toimintaa, jolla aktiivisesti etsitään pysyviä myönteisiä ratkaisuja. Sovittelu on oppimisprosessi.

Sovittelun teoria

Modernin sovitteluliikkeen yhtenä tärkeimpänä taustateorianä on restoratiivinen oikeus (restorative justice) eli korjaava konfliktinratkaisu. Se toteutetaan parhaiten fasilitatiivisessa sovittelussa, jossa ovat mukana kaikki osalliset henkilökohtaisesti. Arvoina ovat ihmisten kunnioittaminen, suvaitsevaisuus, myötätunto, luottamus ja anteeksianto. Sovittelun ydin on dialogi, oppimisen halu ja inhimillinen kasvu, toisen ihmisen näkökulman ymmärtäminen ja huomion kiinnittäminen tulevaisuuteen.

Helsingin sovittelukonferenssissa 2006 pohjoismaisen sovittelun isäksi mainittu norjalainen professori Nils Christie lausui, että sovittelu tulee valtaamaan alaa yhteiskunnassa, koska sillä ei ole miekkaa eli ratkaisu- ja rankaisovaltaa ja koska totuus on suhteellista. Sovittelu perustuu siihen, että kansalaiset otetaan mukaan omien asioidensa käsittelyyn ja vältetään ulossulkemista, leimaamista ja vieraantumista. Sovitteluratkaisu perustuu vahvasti osapuolten tarpeisiin eikä niinkään heidän laillisiin oikeuksiinsa. Sovittelun suurimpina esteinä ovat ihmisten piintyneet ajattelutavat, ihmisen voimakas rankaisemisen tarve ja organisaatiokulttuurit sekä se, että päättäjät ja asiantuntijat eivät luovu vallastaan.

Ihmisoikeuksien toteuttaminen vaatii, että ihmiset saavat itse osallistua omien asioidensa käsittelyyn ja niiden ratkaisuun. Suomen perustuslain 14 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon. Modernin sovitteluliikkeen fasilitatiivisessa sovittelussa yksilöllä on täysi ja konkreettinen mahdollisuus vaikuttaa itseään koskevaan päätöksentekoon. Nykyinen perustuslakimme on säädetty myös perusoikeuksien osalta hyvin velvoittavaksi. Näin julkinen valta on velvollinen turvaamaan sen, että sovittelu toteutuu ensisijaisena riidanratkaisukeinona laajasti yhteiskunnan eri osa-alueilla.

Sovittelumenettely

Sovittelussa ei etsitä syyllistä eikä ehdotonta totuutta. Sovittelussa otetaan huomioon osapuolten kulttuuritaustat ja niiden vaikutus menettelyyn. Tietyissä sovitteluissa, kuten esim. tuomioistuimien sovittelussa, sovittelija voi käyttää asiantuntija-avustajaa ja osapuolet lainopillista avustajaa. Osapuolet voivat aina käyttää sovittelussa tukihenkilöä. Tavoitteena pitäisi olla, että sovittelija voi kutsua mukaan sovitteluun osapuolten pyynnöstä tai näiden suostumuksella kaikki ne henkilöt, joita konflikti tavalla tai toisella koskettaa ja joiden voidaan uskoa edistävän sovinnon syntymistä. Näin voitaisiin käsitellä myös konfliktin yhteisöllisiä heijastusvaikutuksia.

Aluksi sovittelijat kertovat yhteistapaamisessa kaikille osallistujille mistä sovittelussa on kysymys ja erityisesti siitä, että sovittelija ei tee sovittelun aikana ratkaisuehdotuksia. Informaation jälkeen tapahtuvissa luottamuksellisissa erillistapaamisissa sovittelija pyrkii kyselemällä saamaan esille osapuolten arvot, asenteet, voimasuhteet, näkemykset ja intressit. Näin sovittelija luo konfliktista kokonaisnäkömyksen. Yhteistapaamisessa sovittelija pyrkii osapuolten ja sovitteluun mahdollisesti osallistuvien muiden henkilöiden välisellä vuoropuhelulla luomaan luottamusta sekä rakentamaan siltaa osapuolten välille niin, että he ymmärtävät, että konflikti on yhteinen ja vain yhdessä ratkaistavissa. Sovittelijan velvollisuutena on huolehtia siitä, että osapuolet yhdessä mahdollisimman luovalla tavalla pystyvät syvällisesti käsittelemään ristiriitaa siten, että arvot muuttuvat eduiksi eli osapuolet löytävät arvoistaan huolimatta riitaan kumpaakin osapuolta hyödyttävän ratkaisun. Kokenut sovittelija on rauhallinen, antaa muiden puhua ja pysyy itse vaiti, tarvittaessa tulkitsee osapuolten lausumia, tekee yhteenvedon sekä tarkkailee myös omaa käyttäytymistään. Sovitteluun kuuluvat oppiminen ja voimaantuminen. Voimaantumisen tarkoitetaan tässä yhteydessä sitä, että osapuolet tai osapuoli pystyvät jatkossa toimimaan itsenäisemmin ja pitämään paremmin puoliaan, tuomaan paremmin mielipiteensä esille, sekä ymmärtämään paremmin omaa käyttäytymistään ja toisten käyttäytymistä.

Sovittelun kuluessa voidaan tarpeen mukaan siirtyä takaisin luottamuksellisiin erillistapaamisiin. Näin on toimittava erityisesti silloin kun tunteet ovat saaneet sovittelun kannalta negatiivisen ylivallan tai on ilmeistä, että osapuoli on jäänyt alakynteen tai ei ole riittävän selvästi kyennyt tuomaan esille omia näkemyksiään. Osapuolet voivat myös milloin tahansa keskeyttää sovittelun. Kun yhteisymmärrys ja sovinto ovat syntyneet, niin kaikki sovittelussa mukana olleet osallistuvat sopimuksen sisällön määrittelyyn ja allekirjoittavat kirjallisen sopimuksen. Tässä yhteydessä voidaan myös sopia, että tietyn määräajan kuluttua pidetään seurantakokous.

Sovittelun koulutus, tutkimus ja verkostot

Ainoa konfliktinratkaisun professuuri Pohjoismaissa on Kööpenhaminan yliopiston oikeustieteellisessä tiedekunnassa ja tätä professuuria hoitaa Vibeke Vindelöf. Suomen Sovittelufoorumi selvittää sovittelun maisterikoulutuksen ja tutkimuksen järjestämistä maassamme. Koulusovittelun koulutuksia yhdistys tarjoaa vertaissovitteluprojektin puitteissa. Turun yliopiston oikeustieteellisessä tiedekunnassa tutkija Henrik Elonheimo luennoi sovittelusta eri opintojaksoilla. Helsingin yliopiston oikeustieteellisessä tiedekunnassa on viidettä vuotta käynnissä Juhani Iivarin luentosarja ”Restoratiivinen oikeus ja sosiaalityö”.

Sovittelusta on tuotettu Juhani Iivarin väitöskirja ”Rikosten ja riitojen vaihtoehtosovittelu refleksiivisen oikeuden konseptiossa” ja Kaijus Ervastin väitöskirja ”Käräjäoikeuksien sovintomenettely” sekä hänen kirjansa ”Sovittelu Tuomioistuimessa”. Gisela Knuts on väitellyt

Jos jokin menee rikki, se pitää korjata. Rikoksen yksilöllisesti parhaana seuraamuksena sekä uhrin että tekijän kannalta katsottuna on vain harvoin tuomitseminen.

Laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta tuli voimaan vuoden 2006 alusta ja lain toteuttaminen käytännössä alkoi 1.6.2006. Lailla laajennettiin rikossovittelu koko maahan. Sovittelutoiminnan järjestämisestä ja kustannuksista vastaa valtio kuntien ja muiden järjestäjätahojen kanssa solmittavien toimeksiantosopimusten mukaan. Rikossovittelulla tarkoitetaan maksutonta palvelua, jolla rikoksesta epäillylle ja rikoksen uhrille järjestetään mahdollisuus puolueettoman sovittelijan välityksellä kohdata toisensa luottamuksellisesti, käsitellä rikoksesta uhrille aiheutuneita henkisiä ja aineellisia haittoja sekä pyrkiä omatoimisesti sopimaan toimenpiteistä niiden hyvittämiseksi.

Rikossovittelu säästää yhteiskunnan varoja. Sillä on havaittu olevan inhimillistä merkitystä rikosasian osapuolille ja kasvatuksellista merkitystä erityisesti nuorille rikoksentekeijöille. Parhaimmillaan rikossovittelu lieventää ja poistaa rikoksen aiheuttamia henkisiä ja aineellisia haittoja ja ehkäisee rikoksen uusimista. Rankaiseminen ja sovittelu eivät ole vakavammassa rikoksissa toistensa poissulkevia vaan rinnakkaisia. SSF:n pyrkimyksenä on, että sovittelu ryhdytään käyttämään psyykkisten seurausten lieventämiseksi myös vakavissa rikoksissa ja perheväkivaltilanteissa. Nykyinen valtion kurinpitoon perustuva rikosoikeudenkäyntimenettely ei takaa uhrille oikeusturvaa ja hänen traumansa käsittelyä. Tekijän ja uhrin välinen sovittelu olisi saatava osaksi rikosprosessia tai sitä edeltäväksi taikka sen jälkeiseksi menettelyksi. SSF pyrkii myös vaikuttamaan valtiovaltaan niin, että Suomi esimerkkimaana huolehtisi siitä, että rikoksen uhrin asemaa rikosoikeudenkäynnissä parannetaan koko EU:n alueella.

Kirjallisuutta: Elonheimo Henrik (2004) Restoratiivinen oikeus ja suomalainen sovittelu. Oikeus, 2/2004, 179-199.
Flink Aune & Iivari Juhani (2004) Lähisuhdeväkivalta sovittelussa. Tutkimus- ja kehittämishankkeen realistinen arviointi. STAKESin sosiaalipalveluiden evaluaatioryhmä Finsoc, arviointiraportteja 5/2004. Iivari Juhani (2010) Oikeutta oikeuden varjossa – Rikossovittelun täytäntöönpanon arviointitutkimus, THL:n raportti 5/2010.

Koulusovittelu

Perusopetuslaki määrää, että lapsella on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Koululla on velvollisuus estää väkivalta ja kiusaaminen. Vertaissovittelussa siihen koulutetut oppilaat sovittelevat oppilaiden välisiä ristiriitoja esim. mielipahaa tuottavia tekoja ja kiusaamista. Toiminnalla on aina koulussa aikuisten tuki. Koulusovittelu on avain kaikkeen sovitteluun, koska käyttäytymiskulttuurin perusta luodaan kouluissa. Koulusovittelua kehitetään jatkuvasti ja myös kouluyhteisön aikuisten sovitteluvalmiuksia täydennyskoulutuksin lisätään. Myönteisten kokemusten myötä vertaissovittelutoimintaa ohjaavat aikuiset voivat sovittaa vaikeimpia konfliktitilanteita. Vertaissovittelu ei siis yksinään riitä turvaamaan koulurauhaa, vaan vertaissovittelun lisäksi sovittelijan työteen tulee olla käytössä koko kouluyhteisössä. Toimiva sovittelukulttuuri jo kouluissa edistää myös muita sovitteluun, esim. rikosasioissa, perheissä ja työyhteisöissä. Vertaissovittelun kokeilu aloitettiin Suomen Punaisen Ristin ohjauksessa vuonna 2000 Helsingin kouluissa. Opetusministeriö myönsi Suomen sovittelufoorumille rahoituksen vertaissovitteluhankkeeseen vuosille 2006 – 2007. Vuosille 2008 - 2009 ja edelleen vuosille 2010 - 2012 projekti on saanut jatkorahoituksen RAY:ltä. Hankkeen tarkoituksena on laajentaa vertaissovittelu koko maan kouluihin.

Kuluva vuosi on Vertaissovittelutoiminnan 10 -vuotis juhlavuosi. Juhlavuoden myötä toteutuu seminaarisarja, jossa tarjotaan ajankohtaista tietoa ja käytännön syventävää koulutusta eri puolilla Suomea. Toiminnan toteutumista kouluilla on seurattu kyselyin ja tulosten myötä menetelmää on kehitetty jatkuvasti. Tärkeä rooli on moniammatillisella kehittämisryhmällä, jossa yhdistyy koulun arjen ja sovittelun asiantuntemus. Syksyllä 2009 valmistui projektin neljännen seurantakyselyn tulosraportti. Suomen nuorisotutkimusseuran tutkijan Tomi Kiilakosken tekemä ulkopuolinen arviointitutkimus valmistui myös syksyllä 2009. Yhteistyössä Suomen harjoittelukoulujen kanssa on luotu kattava kouluttajaverkosto. Lisäksi projekti mallintaa alueellisten sovittelutoimistojen ja koulujen välistä yhteistyötä koulurauhan turvaamiseksi. Projektissa on tehty yhteistyötä mm. Suomen YK-liiton, Suomen vanhempainliiton, Ratkes ry:n sekä useiden kansainvälisten tahojen, kuten European Forum for Restorative Justice ja European Mediation Network Initiative järjestöjen, kanssa.

Marraskuussa 2009 tohtori Belinda Hopkins saapui Suomeen antamaan täydennyskoulutusta koulusovittelun kehittäjille. Syksyllä 2010 saamme lisää oppia Hopkinsin vetämässä Summer School'issa, jonka teemana on syventää osaamista restoratiivisesta ajattelusta koko koulun lähtökohdaksi. Kuluvan vuoden aikana tuodaan sovittelu myös sinne missä nuoret ovat, eli luodaan virtuaalifoorumeja, joissa sovittelusta saa tietoa ja sovittelu on mahdollista. Lisätietoja ja kattava kirjallisuusluettelo löytyvät Vertaissovittelun omilta sivuilta osoitteesta: www.sovittelu.com/vertaissovittelu.

Työyhteisösovittelu

Työpaikkakiusaaminen on laissa kiellettyä, mutta ei ole juurikaan keinoja, joilla siihen pystyttäisiin puuttamaan. Sovittelu on tällainen keino. Suomessa työyhteisösovittelu on käytössä ainoastaan Valiolla.

Suomen sovittelufoorumin edustajat ovat käyneet asiasta neuvottelemassa EK:ssa, Valtion työmarkkinalaitoksessa, Kunnallisessa työmarkkinalaitoksessa, SAK:ssa, STTK:ssa, Akavassa, Suomen yrittäjissä, työministeriössä, sosiaali- ja terveysministeriön työsuojeluosastolla ja Valtakunnansovittelijan luona sekä Valtiokonttorissa, Työsuojelurahastossa ja TELA ry:ssä. Suomen sovittelufoorumi on ehdottanut, että Suomessa otettaisiin käyttöön työyhteisösovittelu menetelmäksi, jolla voitaisiin puuttua erityisesti työpaikkakiusaamiseen.

Työministeriö järjesti 8.1.2007 eri tahojen yhteisen keskustelutilaisuuden, jonka perusteella Suomen sovittelufoorumi haki ja sai Työsuojelurahastolta ja Valtion työsuojelurahastolta määrärahan tutkimuksen rahoittamiseksi. Rahoituksen turvin käynnistettiin elokuussa 2007 ulkopuolisilla sovittelijoilla toteutettu pilottihanke neljässätoista eri kohteessa. Tutkimuksen ohjausryhmään kuuluvat professorit Esa Poikela ja Seppo Koskinen Lapin yliopistosta, johtaja Riitta-Liisa Lappeteläinen Työsuojelurahastosta, erikoistutkija Maarit Vartia Työterveyslaitokselta, professori Juhani Wikström, tutkimuspäällikkö Juhani Iivari THL:sta, työympäristöasiantuntija Raili Perimäki SAK:sta, lakimies Juri Aaltonen STTK:sta, lakimies Maria Löfgren-Toivonen Akavasta ja puheenjohtaja Teuri Brunila Suomen sovittelufoorumista. Tutkimuksen työnimenä on Tyso, eli työyhteisösovittelututkimus, joka on valmistunut. Tutkimus on osana tutkija Timo Pehrmanin väitöstyötä. Tyso-tutkimuksessa tutkitaan myös sovittelun organisointimahdollisuuksia työyhteisöissä. Työyhteisösovittelulla voidaan puuttua työpaikkakiusaamiseen, lisätä työhyvinvointia ja edistää työyhteisöjen toiminnan turvallisuutta ja tuottavuutta. Tutkimukseen liittyvät julkaisut ilmestyvät keväällä 2010.

Perhesovittelu

Avioliittolaissa säädetään perheasioiden sovittelusta, joka on tarkoitettu edistämään sovinnollisuutta perheiden ristiriitoja ratkottaessa. Säännöksillä tavoitellaan perheessä esiintyvien ristiriitojen selvittämistä *asianosaisten välisissä neuvotteluissa* ja niiden *ratkaisemista yhteisesti hyväksytyillä sopimuksilla*. Tässä tarkoituksessa perheasioiden sovittelijat antavat pyynnöstä apua ja tukea perheiden ristiriitatilanteissa ja sovittelijan on kiinnitettävä erityistä huomiota perheeseen kuuluvien alaikäisten *lasten aseman turvaamiseen*. Sovittelijan on myös *avustettava asianosaisia tarvittavien sopimusten tekemisessä*. Vuonna 1988 voimaantullut laki edellyttää, että kunnat järjestävät asukkailleen tarvittavat perheasioiden sovittelupalvelut. Perhesovittelupalvelujen järjestämistä koskevat selvitykset osoittavat, että perhesovittelun organisointi kunnissa on varsin kirjavaa ja että toistaiseksi Suomessa ei sovelleta perheasian sovittelussa moderneja fasilitatiivisen sovittelun oppeja. Tavoitteenamme on edesauttaa uudenlaisen lasten etuja huomioivan sovittelukäytännön luomisessa. Sovittelu tarjoaa arkielämän pahoinvointia tuottaviin jännitteisiin ehkäisevän ja varhaisen puuttumisen toimintamuodon.

Fasper-projekti on Suomen Sovittelufoorumin *tutkimus- ja kehittämishanke*, jota rahoittaa Raha-automaattiyhdistys. Hankkeessa tutkitaan fasilitatiivisen perhesovittelun mahdollisuuksia perheriitojen käsittelyssä sekä kehitetään sovittelukoulutuksen malleja ja uusia toimintatapoja perheiden riita- ja erotilanteisiin sekä lasten asioita koskevien sopimusten tekemiseen. Projektin kesto on 3,5 vuotta ja se käynnistyi vuoden 2009 syyskuussa. Hanke toteutetaan kolmen päätoimisen tutkijan voimin. Fasper-hankkeen johtajana toimii SSF:n hallituksen jäsen, professori Synnöve Karvinen-Niinikoski ja projektipäällikkönä FT Vaula Haavisto. Hankkeen tutkijoina toimivat VTM Marina Bergman-Pyykkönen ja VTT Minna Mattila-Aalto.

Tutkimushankkeen tavoitteena on tuottaa tietoa sovittelun mahdollisuuksista toimia keskeisenä ratkaisumenetelmänä perheiden ongelma, ero- ja riitatilanteiden käsittelyssä. Tutkimalla nykyisiä palvelukäytäntöjä tuotetaan tietoa siitä, millaista perheasioiden sovittelua kunnassa tarjotaan, keiden toimesta, ja millaista toimintaa sovittelu käytännössä on. Hanke kartoittaa myös miten perheiden ero- ja riitatilanteet tulevat esiin palvelujärjestelmän eri kohdissa ja millaisia sovittelu- ja ratkaisukeinoja tällä hetkellä on käytössä. Nykykäytäntöjen tutkimisen avulla pyritään saamaan selville, millaista sovitteluosaamista eri palvelumuodoissa on käytössä ja millaiselle sovitteluosaamiselle on tarvetta. Keskeistä on myös nykyisten palvelujen tarkasteleminen asiakkaiden näkökulmasta.

Tutkimusvaiheen jälkeen hankkeeseen osallistuvat kunnat lähtevät yhdessä työstämään *sovittelevan käytännön toimintakonseptia* erilaisiin perhekriiseihin ja erotilanteisiin arjen ja palvelujärjestelmien rajapinnoille. Yhteisen työskentelyn ohella jokaisessa kunnassa tutkitaan fasilitatiivisen sovittelun käyttöönottomahdollisuuksia ja konkreettisia käytännön ratkaisuja juuri oman alueen palveluissa. Hankkeeseen sisältyy myös kokeiluvaihe, jossa sovittelua kokeillaan todellisissa asiakastapauksissa. Kokeilun myötä saadaan uutta arvokasta tietoa sovittelun käyttömahdollisuuksista osana organisaation toimintaa.

Hankkeeseen osallistuu laaja toimijaverkko, joka työssään on tekemisissä perheiden riita- ja erotilanteiden kanssa: mm. lastenvalvojat, lastensuojelu- ja perhetyöntekijät, perheneuvojat, perheterapeutit, käräjätuomarit, oikeusavustajat ja asianajajat. Hanke toteutetaan Helsingissä sekä Keravalla, Tuusulassa ja Järvenpäässä. Lisäksi neuvotellaan osallistumisesta yhden ruotsinkielisiä palveluja tarjoavan kunnan kanssa. Hankkeelle ollaan myös kokoamassa laajaa ja monialaista neuvottelukuntaa.

Ympäristöasioiden sovittelu

Eri puolilla maailmaa on ympäristöasioiden sovittelusta saatu rohkaisevia kokemuksia. Sovittelussa ihmiset, joiden lähiympäristöön sitä muuttava ympäristötoimenpide tai sen haittavaikutukset kohdistuvat, ovat mukana eliminoimassa haittavaikutuksia ja sen hakija voi saada nopeasti ja edullisesti ratkaisun. Ympäristöasioissa sovittelun pitäisi tapahtua hankkeen hyvin aikaisessa vaiheessa esimerkiksi luvan hakuvaiheessa tai jo sitä edeltävässä suunnitteluvaiheessa.

Toimintamuotona voisi olla esimerkiksi malli, jossa kunta tai ympäristöviranomaisena pyytää puolueetonta sovittelijaa sovitteluun asiaa sen osapuolten kesken. Laajavaikutteisessa asiassa sovittelija voi koota avustavan työryhmän ja tehdä sovittelumenettelyä koskevan ehdotuksen. Onnistuneen sovittelun jälkeen allekirjoitettu sopimus saatetaan toimivaltaisen viranomaisen hyväksyttäväksi. Ympäristöasioissa sovittelu vaatii myös pääsääntöisesti seurannan.

SSF:n ja ympäristöministeriön neuvottelujen tuloksena perustettaneen työryhmä, jonka tavoitteena on tunnistaa tilanteita, joissa sovittelua voidaan hyödyntää, ja selvittää toimenpiteitä, joilla sovittelun hyödyntämistä voidaan edistää, sekä selvittää periaatteita sovittelun kytkemiseksi suunnittelu- ja lupahankkeisiin.

Suomen sovittelufoorumi on käynnistämässä keväällä 2010 kokeilu- ja tutkimushanketta, joka toteutetaan yhteistyössä kuntien ja lupaviranomaisten kanssa pilottitapausten sovitteluna. Aalto-yliopiston Teknillisen korkeakoulun Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus ja koulutuskeskus (YTK) huolehtii hankkeen tutkimuksellisten tavoitteiden saavuttamisesta. SSF:n edustajat ovat käyneet neuvotteluja hankkeen toteuttamiseksi eri intressitahojen kanssa ja hankkeen rahoitus on neuvotteluvaiheessa. Hankeen johtajana toimii SSF:n hallituksen jäsen asianajaja Jukka Salomaa. Asiantuntijoina toimivat ympäristöministeriön alueidenkäytön osaston osastopäällikön virasta eläkkeelle siirtynyt ylijohtaja Pekka Kangas, arkkitehti Caterina Casagrande-Mäkelä ja vuorovaikutussuunnittelija Juha-Pekka Turunen sekä tutkimuksen johtajana YTK:n vs. HT Lasse Peltonen.

Kansainvälinen sovittelu

Kansainväliseen sovitteluun voidaan soveltaa samoja periaatteita kuin muidenkin alojen sovitteluun. Sovittelua käytetään usein vaikeiden kansainvälisten konfliktien ratkaisussa, erityisesti silloin, kun vihamielisyydet ovat syviä ja jatkuneet pitkään sekä kun osapuolten omat sovintoyritykset eivät ole tuottaneet tulosta. Sovittelu perustuu voimankäytön ja väkivallan välttämiseen ja on viimekädessä ei-sitovaa. Sovittelijan päätavoitteena on väkivallan vähentäminen ja rauhanomaisen ratkaisun saavuttaminen. Kun konfliktiin on saatu ratkaisu, ylätasoinen sovittelija on poistunut konfliktinäyttämöltä, mutta rauhansopimusta toimeenpantaessa sovittelu on jatkunut aina yksittäisten ihmisten ongelmiin asti.

Koska sovittelu ei arvioi kriittisesti tai tuomitse, se sopii hyvin kansainvälisten suhteiden todellisuuteen, jossa valtiot ja muut toimijat vartioivat mustasukkaisesti omaa autonomiaansa ja itsenäisyytensä. Sovittelu tarjoaa molemmille osapuolille mahdollisuuden edetä jopa ilman, että vihamielisten osapuolien tarvitsee välttämättä neuvotella suoraan keskenään. Se on myös prosessi, jossa lopullinen päätöksenteko lopputuloksesta jätetään osapuolille itselleen. Kaikki nämä aspektit tekevät sovittelusta houkuttelevan metodin vaikeiden konfliktien ratkaisemiseen.

SSF:n ja ulkoministeriön yhteistyönä toteutettiin 15.10.2009 kansainvälisen sovittelun seminaari Säätytalolla, jonka puhujina olivat sovittelun huippuammattilaiset eripuolilta maailmaa. SSF:n tavoitteena on, että Suomesta tulee sovittelun huippumaa. Suomessa on maailmanlaajuisestikin tarkasteltuna edistynyt sovitteluliike. Sekä sovittelun tutkimus että sovittelun osaaminen yhteiskunnan eri tasoilla voidaan jo nyt lukea kansallisiin suomalaisiin vahvuuksiin. Muutaman vuoden kehitysvaiheen jälkeen voimme jo ryhtyä viemään sovittelua EU:n muihin jäsenvaltioihin ja sen ulkopuolisiin kehittyneisiin valtioihin. Yhteistyö näiden maiden kanssa sekä koulutuksen kehittäminen ja verkostoituminen merkitys on olennaista.

Rauhansovittelussa kriisinhallinnan kokonaisvaltainen sovittelutoiminta kattaa ajallisesti kriisin ennaltaehkäisyn ja rauhan edellytysten luomisen, rauhansopimukseen liittyvän sovittelun sekä rauhan rakentamisen ja yhteiskunnan vakiinnuttamisen. Sovittelutoimintaa tarvitaan yhteiskunnan kaikilla tasoilla. Ulkopuolisten tekemänä se voi toimia ylätasoinen neuvotteluissa, mutta kansalaistasolla itse sovittelun tulee olla paikallisten toteuttamaa, vaikka sovittelumekanismit sekä niiden tarvittava koulutus ja tuki perustuisivatkin ulkopuoliseen apuun. Suomen jo nyt pitkälle viety erikoistuminen kokonaisvaltaiseen sovittelutoimintaan avaisi Suomelle tulevaisuudessa hyödyllisen ja osittain uuden toimialan kriisinhallinnassa ja kehitysyhteistyössä.

SSF:n hankkeen johtajana toimii SSF:n hallituksen jäsen, lähetystöneuvos Eija Limnell ulkoministeriöstä ja asiantuntijana toimii eversti evp Kalle Liesinen.

Tuomioistuinsovittelu

Laki riita-asioiden sovittelusta yleisissä tuomioistuimissa eli tuomioistuinsovittelua koskeva laki tuli voimaan vuoden 2006 alusta. Menettelyssä tuomioistuimen tuomari toimii sovittelijana. Sovittelun edut verrattuna perinteiseen riita-asioiden tuomioistuinkäsittelyyn ovat menettelyn joutuisuus, halpuus ja osapuolten oikeus koko menettelyn ajan hallita asiaa ja määrätä itse synnyttävän sovinnon sisällöstä. Sovittelun kohteena olevassa asiassa tarvittavan asiantuntemuksen turvaamiseksi sovittelija voi käyttää avustajaa. Sovittelu on luottamuksellista; sovittelija ei saa käsitellä tuomarina oikeudenkäynnissä asiaa, jossa hän on toiminut sovittelijana.

Tuomioistuinsovittelussa noudatetaan modernin sovitteluliikkeen fasilitatiivisen sovittelun oppeja. Se eroaa radikaalisti oikeudenkäynnistä. Tämän vuoksi alkuinformaatio, erilliset alkuhaastattelut ja luova sovittelu ovat olennaisen tärkeitä. Sopimuksessa pitää myös voida sopia seurannasta, jos tarve vaatii. Myös tuomioistuinsovittelussa oppiminen on keskeinen avain ratkaisun löytämiseksi. Tässä menettelyssä tulee konkreettisesti esille Christien lausuma, että totuus on suhteellista. Sovittelumenettelyssä ei haetakaan lainmukaista ratkaisua riitaan vaan ratkaisua, jonka asianosaiset synnyttävät ja kokevat oikeaksi ja kohtuulliseksi. Lain toteutumisen seurannassa on jatkuvasti kiinnitettävä huomiota siihen, ettei sen virheellisellä soveltamisella luoda käräjäoikeuksiin laiton kevennetty oikeudenkäyntimenettely. Oikeudenkäynti perustuu kokonaan menneen ajan tapahtumiin. Tuomioistuinsovittelussa haetaan ratkaisua, joka lopettaa riidan ja jonka kanssa voidaan elää tulevaisuudessa. Toimivaa tuomioistuinsovittelua voidaan kutsua *oppivaksi oikeudeksi*.

Katsomme, että tällä lailla eduskunta viestittää, että yhteiskunnassa konfliktit on ensisijassa ratkaistava sovittelemalla aina tuomioistuimia myöten ja että oikeudenkäynti on vasta viimesijainen ratkaisukeino.

Suomen Asianajajaliiton tarjoama sovittelu

Suomen Asianajajaliitto tarjoaa sovittelua erityisesti liike-elämään, työsuhteisiin ja perheasioiden sovitteluun. Sovintomenettelyssä puolueeton asianajaja sovittelijana avustaa osapuolia löytämään erimielisyyteensä sovintoratkaisun. Menettely on sovintoon tähtäävää neuvottelemista puolueettoman kolmannen tahon avustuksella.

Sovintomenettely perustuu vapaaehtoisuuteen ja luottamuksellisuuteen. Sovittelija ei ole tuomari eikä hän voi antaa osapuolia sitovia määräyksiä tai ratkaisuja. Sovittelijan tehtäviin ei myöskään kuulu oikeudellisten neuvojen antaminen osapuolille.

Suomen Asianajajaliitto on kouluttanut jo useamman vuoden ajan asianajajia sovittelijoiksi. Liitolla on luettelo näistä sovittelijoista, joka on nähtävillä Asianajajaliiton kotisivuilla osoitteessa www.asianajajaliitto.fi. Kotisivuilta löytyy myös mallisopimus sovintomenettelysopimukseksi sekä Suomen Asianajajaliiton sovintomenettelyn säännöt.